

Hayaller ve Engeller

Özel Gereksinimli Çocukların Hayal Kurmasını Neler Engelliyor Ve Bunlar Hayatlarına Ne Gibi Zararlar Veriyor? Bu Engelleri Nasıl Aşabiliriz?

Ayşenur KÜLÜNK & Deniz LİMAN

3/18/2016

Proje'nin konusu ve yapılan araştırma özel gereksinimli çocukların gelecekle ilgili hayal kurmalarını neyin engellediğini bulmaya yöneliktir. Araştırmaya başlamadan bulunması amaçlanan bazı sonuçlar, ailenin etkisi, özgüven eksikliği ve rol model eksikliği idi. Araştırma boyunca bu üç etkeni de bulmaya yönelik çalışmalar yapıldı; ancak en büyük amaç özgüven eksikliği ile ilgili bir sonuç bulmak ve bu konuyla ilgili çözümler üretmekti. Bulunan sonuca göre özgüven puanları Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin skalasına göre ortalamanın üstünde sonucuna varıldı. Gözlemlenen bulgular ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin ortalaması beklenildiği gibi aynı sonuçları vermedi. Gözlemlenen bulgularda özgüvenlerinin düşük olduğuna inanıldı. Projenin sonucu olarak özgüvenin büyük bir önem taşıdığını ve özgüven geliştirici etkinliklerin okullarda uygulanmasının yaygınlaştırılmasının gerektiği kararına ulaşıldı.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
Giriş ve Tanımlama.....	2
Bulgular	6
Metot.....	6
Katılımcılar	6
Materyal ve Prosedür	6
Bulguların Sonucu	7
Etkinliklerin Gözlemleri ve Gözlemlerin Sonuçları	11
Genel Sonuç ve Yorumu	13
Kaynakça.....	16
Ek-1: Anket.....	17

1. Giriş ve Tanımlama

Başarı hikayeleri hep birilerinin bir şeyleri hayal etmesi ile başlamıştır. Bu hikayeler birinin hayalini gerçekleştirmek için çıktığı yolda yaşadığı maceraları ve bunun sonucunda başarıya ulaşmasını anlatır. Martin Luther King'in "Bir hayalim var" konuşması ile Amerikan Yurttaş Hakları Hareketine öncülük edip, bu hareketi başarıya götürmesi verilebilecek en açık örneklerden biridir. Hayalle başlayan hikaye, başarı ile sonuçlanmıştır. Bir açıdan, başarının kaynağı hayal kurmaktır. Fakat başarıyı elde etmek için tabi ki sadece hayal kurmak yeterli değildir, aynı zamanda hayalin gerçekleşmesi için çalışmak gereklidir. Bu yolda hayalin uğruna çalışırken önemli olan motivasyonu kaybetmemektir. Çünkü başarı yolunda her zaman kolaylıklar değil, aksine sık sık engeller çıkabilmektedir. Bu engelleri aşarken eğer bireyin özgüveni düşükse, kendinden şüphe duymaya başlar ve böylece devam etme motivasyonunu kaybeder. Bunun sonucunda da engelle karşılaşan kişi ya olduğu yerde kalır ya da geri adım atmaya başlar.

Özgüvenin düşük olması öyle büyük bir sorundur ki hayal kurmayı bile engelleyebilir. Kendine inancı düşük olan kişi, kendinden daha fazlasını beklemediği için hayallerini kısıtlayabilir ya da başaracağına inanmadığı için hayalini gerçekleştirmesi için çıkması gereken yola cesaret edemeyebilir. Böylece özgüven, hem hayal kurmayı kısıtlayabilir hem de hayalin gerçekleşmesi için gereken aksiyonu engelleyebilir. Ama özgüvene sahip biri engel tanımaz, karşısına çıkan engellerle düşse bile kalkıp devam etme motivasyonunu bulabilir. Başarı hikayelerinin kaynağı bir şekilde hayal kurmaktır desekte, hayalini başaran kişinin özgüvene sahip olması motivasyonu açısından en önemli unsurlardan biridir.

Başarı için gerekli olan özgüven bazı insanların doğuştan sahip olduğu bazıların sahip olmadığı bir yetenek midir? Kesinlikle hayır. Araştırmalara göre aslında her çocuk kendine inanarak ve cesarete sahip bir şekilde yani kendine özgüvenli doğar, bu nedenle herkes doğuştan başarılı bir

insan adayıdır fakat; doğduğu ilk günden itibaren gün geçtikçe hayatta karşılaştıkları ile bireylerin özgüvenleri şekillenir ve sahip oldukları özgüven ölçüsünde hayal kurup kendi başarı hikayelerini yazarlar (Donna D'Alessandro, 2002). Elde ettikleri başarının ölçüsü özgüvenleri ile doğru orantılıdır, özgüvene sahip birey büyük hayaller kurup, büyük hedefler seçerler ve hedeflerine ulaşmaya çalışırken önlerine çıkan engelleri aşmak için de ellerinden geleni yaparlar, çünkü bunun için gerekli olan motivasyona sahiplerdir. Bunun aksine, özgüveni düşük olan insan kapasitesinden düşük hayaller kurup peşinden koşarken, hayatın karşısına çıkardığı engelleri aşabilecek kadar kendilerine güvenmezler.

Hayatın önümüze çıkardığı engellerden bahsederken, Türkiye koşullarında engelli bireyler hayatları boyunca bir çok kısıtlamalar ile karşılaşılıyorlar. Engelli bireylerin kendi hayallerini kısıtlamaması ve hayatta karşılaştıkları engelleri kendi başlarına aşma imkanını onlara verebilmek için Türkiyede engelli bireyleri topluma kazandırmak adına, politik anlamda bir çok gelişime ihtiyaç bulunmaktadır. 2013 yılında mevcut durum ve önerileri gösteren “Engelsiz Türkiye için: Yolun Neresindeyiz?” politika yazısında, engellilerin karşılaştıkları engelleri ve önerileri 6 başlık altında işlenmiştir.

- a. Bilgi ve Hizmete Erişim
- b. Fiziksel Erişelibilirlik
- c. Eğitim
- d. İstihdam
- e. Siyasal Katılım
- f. Sağlık ve Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişim

Bu sorunlar engelli bireylerin günlük hayata entegre olmalarını zorlaştırırken aynı zamanda onlara karşı olan, günlük hayatta karşılaştıkları bu kısıtlamalar onların kendilerine olan inançlarının ve

sahip oldukları cesaretin kırılmasına, bu da engelli bireylerin yeteri kadar büyük hayaller kuramamasına veya hedeflerini kısıtlamasına neden olabilmektedir.

Birleşmiş Krallık'ın 2005 yılında "Engelli insanların yaşam standartlarını artırma" alanında hazırladıkları raporda devletin engelli bireyleri topluma kazandırabilmek için yapması gerekenleri nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte ele almışlardır. Bu raporda engelli bireyleri topluma kazandırmalarının yani işlenmemiş maden olarak gördükleri engelli toplumunu işlemenin devlete kazanç kazandıracağından bahsetmiştir. Bunun devletin ekonomisine fayda sağlayarak başarılacağı belirtilmiştir. Bunuda engelli bireylerin yeteneklerinin ve üretkenliğinin artırılarak yapılabileceği anlatılmıştır. İkinci olarak devletin ekonomisine sağlayacağı fayda da, eğer engelli toplumu iş hayatına entegre edilebilirse, çalışamayanlara yaptığı maddi yardım miktarı azalır, devlet yaptıkları çalışmalarla engellileri iş hayatına kazandırarak onlar için harcadıkları yardım giderleri azaltmış olurlar ve bunun üstüne çalışan bireyden vergi alabilirler böylece toplamda topladıkları vergi miktarı artar (s.7).

2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırmasına göre Türkiye halkının %12.6'sını engelli bireyler oluşturmaktadır. Fakat günlük hayatta çok az engelli bireyler karşılaşıyorken, iş hayatında engelli bireyleri daha da az görüyoruz. Bunun nedenini bir çok sebebin yanında Türkiye'de ki eksik altyapıdan kaynaklanabildiğini söyleyebiliriz, bu yüzden Türkiye'de halkın %12'sinden fazlası "işlenmemiş cevher" potansiyeline sahiptir.

2005 yılında hazırlanan "Engelli insanların yaşam standartlarını artırma" raporunda engelli insanların kendilerini izole edilmiş, istenilmeyen ve topluma yük olarak hissettiklerini fakat doğru destek ile onların çalışabileceklerini ve hayatta aktif bir şekilde yer alabileceklerinin altı çizilmiştir. Doğru destek denildiğinde devlete büyük görev düşmektedir. Türkiye'de de

işlenmemiş madeni değerlendirmek adına politik anlamda bir çok adım atılması gerekiyor ki engelli bireyleri topluma kazandırabilelim.

Başarı hikayelerinde daha fazla engelli birey görebilmek için bu insanların hayallerinin yani hedeflerinin kısıtlanmamış olması gerekiyor. Bunun içinde, bireyin yaşadığı kısıtlamalardan uzak yaşama alanı ve özgüven gibi etkenlere ihtiyacı vardır. Herkesin eşit şartlara sahip olduğu kısıtlamalardan uzak yaşama ortamına yaratmak, devletin göreviyken ve bunun için yapılması gereken çok iş bulunmaktadır. Yapılması gerekenler ile ilgili bir çok kaynak bulunmaktadır. Fakat bu araştırmada kısıtlamaların yanında bir diğer etken olan hayal kurma konusunda engelli bireylerin ne durumda olduğu araştırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, projemizde, “Türkiye’de özel gereksinimli çocukların hayal kurmaları ne gibi etkenler engelleniyor?” sorusuna cevap aranmaktadır. Projemize başladığımızda bu soruyla ilgili bulmayı beklediğimiz cevaplar, rol model eksikliği, erişebilirlik mevzusu ve sahip oldukları kısıtlamalar gibi etkenlerdi. Yaptığımız literatür araştırmalarından, psikologlarla ve okulların rehberlik servisleri ile olan görüşmelerimizden sonra özgüven eksikliği, aile ve öğretmenin etkisi, kendilerinden beklentilerinde ve kısıtlamalarında çok büyük etken olduğunun sonucuna vardık. Bulduğumuz sonuçlardan sonra araştırmamız için özgüven, aile ve öğretmen beklentisi ve kısıtlaması konularının üzerine gitmeye karar verdik. Bu doğrultuda, engelli okullardaki sınıflarda, sınıf içi aktivite ve anket çalışması yapmayı planladık. İzinler konusunda sıkıntılar yaşadığımız için engelli gruplarından sadece görme engellilerle araştırmamızı gerçekleştirebildik.

2. Bulgular

a. Metot

i. Katılımcılar

Araştırmamız, sadece görme engeli veya görmeyle ilgili rahatsızlığı olan çocuklara özel bir ortaokulun 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bu öğrencileri yaşları 11 ile 17 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 13.24, standart sapmanın ise 1.422 olduğu 25 öğrenciden oluşmaktadır. Yeni eğitim sistemi (4+4+4)'e göre ortaokul yaşını geçirmiş olan 7 öğrenci bulunmaktadır. Bu 25 öğrencinin 17'si kadın 8 i erkektir.

ii. Materyal ve Prosedür

Okulun kendi Rehberlik Servisi ile yaptığımız görüşmelerle görme engellilerin ne gibi sorunları karşıladıklarını saptayıp, Sabancı Üniversitesi Bireysel ve Akademik Gelişim Merkezi Psikologları ile yaptığımız görüşmelerde uygun anket sorularını çıkardık (Ek-1). İlk olarak demografik bilgiler aldığımız öğrencilerde, öğretmenlerin beklentilerini, hayal ve gelecek hakkında düşüncelerini ölçen soruları soruldu. Anketin en sonunda da Sabancı Üniversitesi Bireysel ve Akademik Gelişim Merkezi Psikologları ile yaptığımız yoğun çalışmalar sonrası özgüven ve benlik saygısını ölçmek için en uygun ölçeğin Rosenberg Benlik Saygı ölçeği olduğuna karar getirip, Rosenbergin 10 soruluk testini uyguladık. Rosenberg Benlik Saygı ölçeğinin türkçeye çevrili Milli Eğitim Bakanlığı'nın sayfasından alındı. Araştırmamızın iki ayağı vardı. İlk adımda öğrencilerin görme engellerinden dolayı en uygun şekile anketi uygulayabilmek için, anketi röportaj tadında birebir uygulandı. İkinci adım ise özgüvenlerini arttırabilecek aynı zamanda onlara gelecek

ve mesleklerle ilgili bilgi verecek bir etkinlikler uygulamaktı. Bu etkinlikleri yaparken ki asıl amacımız çocukların etkinlik başı ile özgüven artırıcı etkinlik sonrasında davranışlarını gözlemlemektir.

Uygulama prosedürümüz de tanışma ve ısınma etkinliği sırasında çocukları teker teker sınıftan çıkarıp bireysel olarak rahat edebilecekleri bir ortamda, onlara bu soruları yöneltmekti.

Tanışma ve ısınma etkinliği olarak, sıfatlı isim tamlaması, kulaktan kulağa etkinliğidir. Sıfatlı isim tamlaması etkinliği her çocuk kendi baş harfiyle başlayan ve kendilerini anlatan bir sıfatı kendi isminin önüne koyarak söylenen aktivitedir.

Örnek: Uzun Uğur, Kara Kübra, Beyaz Buse vs.

Özgüven artırıcı etkinlik ise Meslek Tabusu olarak adlandırabileceğimiz bir etkinlik idi. Bu etkinlikte bir meslek ismini ile yasaklı kelimeleri kullanmadan sınıfta arkadaşlarına anlatmalarını bekliyorduk. Bilen öğrenci kalkıp yeni meslek kartını ona veriliyordu. Buradaki amacımız hem sınıfta bir şeyler anlattırarak onlara özgüven duygusu aşlamak hemde yeni meslekler öğretmekti.

b. Bulguların Sonucu

Yaptığımız ankette çıkan sonuçları tek tek inceledik. Demografik sorulara göre öğrencilerin %4'ü kendi maddi durumunu çok düşük, % 8'i düşük, %64'ü orta derecede, %20'si yüksek, %4'ü de çok yüksek görüyor. Aile eğitim düzeyi sorulduğunda, 4 öğrenci annelerinin eğitim düzeyi hakkında bilgileri olmadıklarını söyledi. Geri kalan 21 öğrenci için %9.5 öğrencinin annesi okumamış, %38,1'i ilkokul mezunu, %28,6'sı ortaokul mezunu, %19'u lise ve %4.8'i üniversite mezunu olduğunun bilgisini verdi. Baba eğitim düzeyi hakkında da 2 öğrenci bilgileri olmadıklarını söyledi. Geri kalan 23 öğrenci için

%8.7'si ilkokul, %39.1'i ortaokul, % 43.5'i lise %8.7'si ise üniversite mezunu olduğunu belirtti.

Aile meslekleri sorulduğunda , annelerin %68'i çalışmıyor, %24'ü hizmet ve satış elemanları meslek grubunda, %8'i nitelik gerektirmeyen meslekler grubunda çalışıyor. Babalarda ise bu oranlar % 12 si yönetici, %12 si profesyonel meslek grupları, %8i teknisyenler teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları, %8i büro hizmetleri çalışanları, %24ü hizmet ve satış elemanları, %4ü nitelikli tarım ormancılık ve su ürünleri çalışanları, %32si sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar gruplarına mensup olduğu sonucu elde edildi. Meslek grupları İşkur sayfasından alınmıştır (Açık İş İlan Ara, n.d.).

Anket sorularından ailelerinden örnek aldıkları biri var mı diye sorduğumuz da %60 ı evet cevabını verdi. Daha sonra örnek aldıklarının kim olduğunu sorduğumuz da bu 15 kişinin %40'ı çekirdek aile, %60'ı ise 2.derece akrabalarını söylediler. Neden örnek aldıkları sorusuna 14 kişi cevap verdi, verdikleri cevap ise %14,3 ü motivasyon kaynağı olarak o kişiyi gördüklerini, %35.7'si ise profesyonel hayatlarına duydukları beğeni, hayranlıktan dolayı, %50'si kişisel özelliklerine duydukları beğeni ve hayranlıktan dolayı olduğunu söyledi. Engelli çocukların kendilerine yol göstermesi açısından doğru kişileri örnek alması çok önemlidir ve bu doğrultuda sorulan kendilerine örnek aldıkları kişinin kim olduğu sorusuna %60'nın ailesi diye cevaplandırmaları ailelerin çocuklarına örnek olması açısından büyük sorumluluk yüklemekte olduğunu göstermektedir. Ailelerin hareketleri çocuklar tarafından gözlemlenmektedir, yanı sıra örnek aldıkları belirli özellikleri vardır. Bu özellikleri sorduğumuz sorunun ikinci aşamasında görülmektedir. %50'sinin kişisel özelliklerine duydukları beğeni ve hayranlık diye belirtmelerinin kendilerine özgüvene sahip birilerini örnek almak istediklerini gösterdiğini söyleyebiliriz. Örneğin birebir

yaptığımız anket çalışmasında katılımcı çocuklardan biri, annesi gibi olmak istediğini, nedenini de onun gibi sosyal ve herkesle rahatça konuşabilmek istediğini belirtmişti. %35.7'sinin profesyonel hayatlarına duydukları beğeni ve hayranlık diye belirtmeleri de ailede ki bireyleri rol model olarak aldıklarını söyleyebiliriz. Anketi gerçekleştiren bir katılımcımız babasının zor şartlardan başarıya ulaşmasını anlatarak ve bu özelliğini örnek aldığından bahsetmişti yani oda babası gibi zoru başarmak istiyordu, bu rol modeli onun hayatına yön vermesi için iyi bir model olduğunu söyleyebiliriz. %14.3'ünün motivasyon kaynağı olarak ailesinin görmesi, bize ailelerinin çocuğunun başarıları için onları desteklemesinin ve beklentilerinin olmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Anketi gerçekleştiren bir katılımcımız, arkadaşlarının devamlı onunla TEOG sınavında başarısız olacak diye dalga geçtiğini ama ailesinin ona destek olduğunu ve arkadaşlarının söylediklerine rağmen başarılı olacağına inandığını söyledi. Örneklerle ailenin çocuğundan beklentisinin önemi, çocukların üstündeki etkisiyle altı çizilmiştir.

Öğretmenlerinin beklentilerini sorduğumuz zaman bütün öğrencilerin öğretmenlerinin kendilerinden güzel beklentileri olduğunu, öğretmenlerinin onların hem öğrenim hayatında başarılı, hemde gelecekte başarılı olmalarını beklediğini söylediler. Bu soruyla öğretmenin beklentisinin çocuklarda nasıl bir etki yaratıyor bunu görmektir. %20'si öğretmenlerinin etkisiyle öğretmen olmayı düşündüklerini söylediler.

Bir sonraki sorumuzda ileride ne olmak istediklerini sorduk ve 3 seçeneği isteklerine göre sıralamalarını istedik. 25 katılımcıdan sadece 1'i 3 seçenek sunabilirken, 2 seçenek verebilen 14 kişiydi. İlk seçeneklerinde, %32'si öğretmen, %16'si psikolog, %8'i avukat, %8'i sanatçı, %12'si mühendis, %4 ü doktor, %8'i din personeli, %4'ü polis, %4ü

itfaiyeci, %4ü yönetici olmak istediklerini söyledi. İkinci seçeneği cevaplayan 14 kişi ise, %35,7 si öğretmen, %7,1 i avukat, %7,1 mimar, %14,3 hizmet personeli, %14,3 doktor, %7,1 i din personeli, %7,1 arkeolog, % 7,1 sporcu olmak istediklerini söyledi.

Bu mesleklere nasıl karar verdiklerini sorduğumuzda, %16si bu mesleklere yeteneği olduğunu, %8si hayallerinin bu meslekleri olduğunu söyledi, %56 si bu mesleklerle ilgilendiğini, %8i öğretmenlerinin yönlendirdiğini, % 12si ise ailelerinin yönlendirdiğini söyledi.

Bizim için önemli olan diğer bir soruda olan lise ve üniversite hayalleri idi. “Liseye gitmek istiyor musunuz?” sorumuzu yönelttiğimizde 1 kişi hariç hepsi evet cevabını verdi. Lise hedeflerinin ne olduğunu sorduğumuzda %52’sinin belirli hedefi var, %24’ünün hedefi yok, %20’sinin liseler hakkında bir bilgisi yok, ve %4’ü de gitmek istemiyor. Bir katılımcı röportaj sırasında gitmek istememesinin nedeninin lisedeki derslerin zor olduğu için liseye gitmek istemediğini belirtti.

Üniversiteye gitmek isteyip istemediklerini sorduğumuzda ise 3 kişi hayır cevabını verdi. Neden üniversiteye gitmek istiyorsun diye sorduğumuz da ise, bu soruyu 20 kişi cevapladı, gitmek istemediğini söyleyen 3 kişi dersleri zor olduğu için gitmek istemediğini söyledi, bu da %15’lik bir dilime denk geliyor, %40’ı ise meslek edinmek için gitmeleri gerektiğini söyledi. %5’i kendini geliştirmek için, %5’i para için olduğunu söyledi, %20 si direk olarak hedeflerini söyledi. %10’u üniversitenin ne olduğunu ve ne işe yaradığını bilmediğini, %4’ü merak ettiğini dile getirdi.

Son olarak Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğini değerlendirirken, 1,2,4,6 ve 7. soruları çok doğrudan çok yanlışa 4 puandan 1 puana düşecek şekilde, 3,5,8,9 ve 10. soruları ise çok yanlıştan çok doğruya 4 puandan 1 puana düşecek şekilde puanlandırdık. En düşük 10 puan

en yüksek de 40 puan olacak şekilde düzenlendi. Katılımcıların en düşük puanı 16 en yükseği ise 37 puan olarak çıktı. Ortalama ise 28.8 puandır. Standart sapma ise 4.481'dir.

c. Etkinlik Gözlemleri ve Gözlemlerin Sonuçları

Gözlemlerimiz aslında okula ilk girdiğimiz andan itibaren başlamaktadır. Çocukların arkadaşlarıyla olan ilişkilerini, hal ve tavırlarını gözleme olanağımız oluştu. Görüşmelerimiz sırasında rehberlik servisindeyken bir velinin görüşmesine şahit olduk. Veli çocuğunun okulda arkadaşının olmadığını ve yalnızlık çektiğinden bahsetti. Arkadaşlık kurmanın çocuğu için önemli olduğunu, eve geldiğinde annesini oturtup konuşmaya çalıştığından fakat annesinin yapması gereken işleri olduğundan her zaman zaman ayıramadığından yakınıyordu. Veli, çocuğunun okulda arkadaşı olmadığı için sınıfında onu bırakamayıp onunla beraber okulda kaldığından bahsetti. Arkadaşlık edinmesi zor bir çocuk olduğundan değil sınıf içerisinde çoğu öğrencinin arkadaşı olmadığı ve sınıf içi aralarında kaynaşma sorunu olduğu farkedildi. Çocuğun okulda ki başarısı açısından ve arkadaşları ile iletişim kurması öğrenci için sosyal hayattaki yeri için önemli olduğundan bu soruna çözüm olarak sınıf içi öğrenciler arasında takım çalışmaları düzenlenerek çocukları kendi aralarında kaynaştırmaya çalışmak olabilir.

Sınıflara girdiğimizde çocuklar çok sessizdi ve çekingendi. Yaptığımız tanışma etkinliği sırasında çocuklar çok çekingen konuşmaya hevesli değillerdi. Sıfatlı isim tamlaması etkinliğinde Bir kişide yaklaşık olarak 3 4 dakika karar vermesini bekledik. Konuşurmakta fikirlerini almakta onları tanımakta çok sıkıntı çektik. Kulaktan kulağa sınıf içinde konuşma olmadığı ve belli cümlelerden oluştuğu, kendi düşüncelerini fikirlerini beyan etmedikleri için daha rahat geçti. Özgüven etkinliğimizin başında da problem çektik.

Hevesli bazı katılımcılarımız ilk başlarda etkin şekilde rol aldı. Ama sınıfın genelinde sessizlik ve utangaçlık hakimdi. İlk oyunları biz oynadık. Kelimeleri biz anlattık onlar bilmeye çalıştı. Bileni çıkardık. İlk oyunlarda cevap vermeye istekli sayımızda azdı. Bileni alkışlayıp, tebrik ettikçe, istekli sayımızda arttı. Alkışlamalar ve tebrikler katılımcılarımızın özgüvenlerini arttırdığını ve diğer çocukların da alkışlandıkları için katılmaya isteklerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Çocukların hem kendi aralarındaki iletişim sorunları hemde fikirlerini söylerken yaşadıkları çekimserliğe çözümler düşündük. Çocukların okulda ki başarısı açısından ve arkadaşları ile iletişim kurması öğrenci için sosyal hayattaki yeri için önemli olduğundan bu soruna çözüm olarak sınıf içi öğrenciler arasında takım çalışmaları düzenlenerek çocukları kendi aralarında kaynaştırmaya çalışmak bize yaptığımız etkinlikle en doğru çözüm olarak görüldü.

3. Genel Sonuç ve Yorumu

Araştırma konumuz olan “Engelli bireylerin hayal kurmalarını neler engelliyor” sorusuna açık olan cevabı Türkiye’deki eksik yapılanma denilebilir. Britanya’nın engelli bireylerin yaşam standardını artırmak için hedeflerini belirttikleri raporda yapılması gerekenleri bağladıkları 4 amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye’de de engelli insanlar için gerekli olan adımlar atılmalıdır. Bu amaçlardan birincisi, engelli bireyleri bağımsız olarak yaşayabilmesini sağlamaktır. İkinci olarak amaçlanılan, çocuk bakımı ve erken eğitim için engelli çocukları olan ailelere desteği artırmaktır. Üçüncüsü, erişkinlik dönemine geçiş dönemindeki engelli bireylere uygun imkanlar ve seçenekler menüsü sunmak amaçlanmaktadır. Dördüncü ve son olarak, iş edinme ve işte kalma konusunda gerekli eğitimleri vermek gibi destek olma araçları sunmak hedefleri vardır (Unit, 2005, s. 4).

Araştırma sorunumuza cevap niteliğinde bulmak istediğimiz unsur olarak, Türkiye’deki engelliler için olan koşulların eksikliklerin yanında daha derin bir neden aramaktı. Bir diğer neden olarak gördüğümüz, günlük ve iş hayatında az sayıda engelli görmemizin bir nedeni de engelli bireylerin kendilerini yük olarak görmeleri ve gelecek ile ilgili düşük beklentileri olmasıdır (Unit, 2005). Araştırmamız engellilerin üstündeki bu fikri araştırmaya yönelik çalışmadır. Amacımız sorunun bu kısmına odaklanarak değişimin temelini organik bir şekilde oluşturmasını sağlayacak bir çözüm bulmaktı.

Yarının geleceği çocuklar olduğu için, değişimin temelini oluşturmanında çocukların üzerinden olacağına düşündük. Eğer ki kendilerini yük olarak hissetmeyen ve geleceği ile ilgili büyük hedefleri olan nesiller yetişirse günlük ve iş hayatımızda daha fazla engelli bireyler ile karşılaşabileceğimizi inandık. Çünkü negatif düşünceler engelli bireylerin özgüvenlerinin düşük olmasına sebep olmakta bu da engelli bireylerin hayallerini ve bu yüzden de hedeflerini

kısıtlamasına neden olabilmektedir ve bu nedendir ki çoğu zaman başarıya götürecekt ilk adımı atamamaktadırlar. Bu düşünelere çözüm olarak yani bireyi başarı yoluna çıkarabilmek için ve hayatta karşılaşılan aksiliklere yenilmeden devam edebilmesi için gerekli olan en önemli unsurun özgüven olduğunu saptadık.

Biz araştırmamızda hayal kurmakla beraber başarı yolunda gitmek ile özgüven arasında bağlantı kurduk. Bu doğrultuda ortaokul çağındaki çocuklar ile çalışarak özgüven testi yaptık. Rosenberg benlik saygısı ölçeğine göre 10 ile 40 puanı arasında ortalama özgüven ölçeği 15-25 puanı arasında olarak değerlendirilmektedir. Orta okul çağındaki görme engellilere yaptığımız ankette Rosenberg benlik saygısına göre aldığımız ortalama değer ise 28.8'dir. Bu da ortalama özgüven ölçeğinden yüksek olduğunu göstermektedir. Fakat anket ve test sonuçlarında çıkan sonuç ile okul içerisinde yaptığımız aktivitelerin sonucundaki gözlemlerimiz çok örtüşmemektedir. Ortaokul çağındaki engelli olmayan yaş gruplarına göre görme engellilerin sınıf içerisinde gösterdikleri özgüven azdı. Yaptığımız özgüven geliştirmeye yönelik etkinliklerle sınıf içerisinde olumlu sonuç aldığımız için özgüven geliştirici aktivitelerin sınıf içerisinde düzenli olarak yapılmasının çocuklar üstünde büyük sonuçlar yaratabileceğini düşünmekteyiz.

Araştırmamızda ortaokul çağındaki çocuklarda kendilerini yük gibi hissetme ve gelecek ile ilgili düşük beklentileri olması gibi hisleri olup olmadığı bulmaktı. Araştırmamızın sonucunda bu gibi düşüncelerin ortaokul çağındaki çocuklarda anket ve özgüven sonuçlarından yola çıkarak yüksek olmadığını gördük. Bu da demek oluyor ki Britanya'da yazılan "Engellilerin Yaşam Standardını Artırma" raporunda bahsettiği engelli bireylerin kendini yük hissetme ve geleceği ile ilgili düşük beklentileri olması fikirleri ortaokul çağındaki görme engellilerde baskın olarak görülmemektedir. Bu araştırmanın devamı için görme engelliler dışında diğer engel gruplarında da durumun aynı

olup olmadığı araştırılabilir veya lise çağındaki engelli çocuklarda bu gibi düşüncelerin hakim olup olmadığı araştırmanın devamı için faydalı olabilir.

4. Kaynakça

Açık İş İlan Ara. (n.d.). Retrieved from İŞKUR Türkiye İş Kurumu:
<http://esube.iskur.gov.tr/Istihdam/AcikIsIlanAra.aspx>

Donna D'Alessandro, M. L. (2002, April). *virtualpediatrighospital*. Retrieved from Virtual Pediatric Hospital: <http://www.virtualpediatrighospital.org/patients/cqqa/selfesteem.shtml>

Menda, E. (2013). *Engelsiz Türkiye için Yolun Neresindeyiz?* İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Nüfus ve Konut Araştırması, 2011. (n.d.). Retrieved from Türkiye İstatistik Kurumu:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>

Rosenberg Self-Esteem Scale. (n.d.). Retrieved from novopsych:
[https://www.novopsych.com/pdfs/information/Rosenberg%20Self-Esteem%20Scale%20\(RSES\)%20iPad%20Information.pdf](https://www.novopsych.com/pdfs/information/Rosenberg%20Self-Esteem%20Scale%20(RSES)%20iPad%20Information.pdf)

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2013, 02 18). Retrieved from Çeşme Rehberlik Ve Araştırma Merkezi:
http://cesmeram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/35/08/965483/dosyalar/2013_02/1801213_5_rosenbergbenlksaygsolceg.docx

Unit, P. M. (2005). *Improving the Life Chances of Disabled People.* CabinetOffice.

Ek.1 : Anket

Engeller ve Hayaller

No:

Kişisel Bilgileri:

Yaş:

Cinsiyet: K/E

Ailenizin gelirinin/maddi koşullarının ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?

Çok düşük ( )   Düşük ( )   Orta ( )   Yüksek ( )   Çok Yüksek ( )

Anneniz hangi okulu bitirdi?

İlkokul ( )   Ortaokul ( )   Lise ( )   Üniversite ( )

Annenizin mesleği:

Babanız hangi okulu bitirdi?

İlkokul ( )   Ortaokul ( )   Lise ( )   Üniversite ( )

Babanızın mesleği:

Ailede kendine örnek aldığı biri varmı?

E/H Evet ise neden?

Büyüyünce ne olmak istersin?

a.1

a.2

a.3

a.Buna nasıl karar verdin?

Beklenti

Öğretmenin senin için ne düşünüyor? //Senden neler bekliyor?

Hayal soruları/İMKAN

Liseye gitmek istiyor musun?

E/H

Evet ise, aklında gitmeyi düşündüğün lise var mı ?

Hayır ise, neden gitmek istemiyorsun?

Üniversiteye gitmek istiyor musun? E/H , H ise neden?

Özgüven soruları

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

7. Genel olarak kendimden memnunum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ